

Får du gifta dig med mig?

Ett examensarbete om tvång, tryck och traditioner

GÖTEBORGS UNIVERSITET

JMG, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation

Martin Spaak och Sandra Stendahl

Examensarbete i journalistik 22,5 hp, vårterminen 2010

Handledare: Maria Edström

Det är en mänsklig rättighet att själv få bestämma vem man ska gifta sig med. Ändå kan tiotusentals ungdomar i Sverige inte välja helt själva vem de ska leva sina liv med. Familj och släkt förväntas i någon utsträckning ha något att säga till om i valet av äktenskapspartner.

Långt ifrån alla upplever det som ett problem. Men för de ungdomar som vill bestämma utan att slakten lägger sig i leder situationen till en stark oro. För en del går det så långt att de tvingas in i äktenskap, mot sin vilja.

Det händer i Sverige, det händer 2010. Det händer i Göteborg.

Men hur vanligt är det? Vilken hjälp finns att få? Vilken kunskap och vilka resurser finns inom svenska myndigheter? Hur ser lagstiftningen ut? Vad gör politikerna?

Det är några av de frågor vi letat efter svar på. Här är vad vi fann.

MARTIN SPAAK OCH SANDRA STENDAHL
GÖTEBORG, MAJ 2010

Del 1

De tvingades att gifta sig sidan 4

Fyrtio tjejer levde under skydd från sina familjer sidan 6

Del 2

Maryam tänker kämpa för att få välja själv sidan 8

Många unga låter föräldrarna vara med i valet av partner sidan 8

Lögner i vardag blir ond cirkel sidan 10

”Det är ett hårt tryck från omgivningen” sidan 10

Del 3

Oron för tvångsgifte stor inför sommaren sidan 12

Lag mot tvångsäktenskap drar ut på tiden sidan 12

Analys: Lösningen stavas kunskap sidan 14

Metodrapport

sidan 15

DAG 1. Det är en mänsklig rättighet att själv få välja vem man ska gifta sig med. Trots det pressas ungdomar i Göteborg till äktenskap. Vi kan idag berätta att minst sex elever på stadens skolor tvingades att gifta sig mot sin vilja förra året. Det mesta tyder på att de är toppen av ett isberg.

TEXT: MARTIN SPAAK, SANDRA STENDAHL

De tvingades

Flicka, 18 år

Gifta sig i föräldrarnas hemland efter att ha blivit övertalad av familjen. Sökte skydd och fick hjälp att lämna familjen när hon kom hem till Sverige. Lever idag gömd.

Flicka, 18 år

Gifta sig under sommarlovet efter nian. Går idag inte i gymnasiet. Kuratorn fick veta om giftermålet först i efterhand.

Flicka, under 18 år

Gifta sig under sommarlovet efter nian. Går idag inte i gymnasiet. Kuratorn fick veta om giftermålet när flickan kom på besök till sin gamla skola. Flickan var då gravid.

Minst sex skolungdomar i Göteborg tvingades att gifta sig under 2009. Tre av dem var under 18 år.

– Sex elever är sex för många, säger Ann Lundgren (S), kommunalråd med ansvar för utbildningsfrågor.

Det handlar om fem tjejer och en killa. Tre av tjejerna hade fyllt 18, men killen och de andra två flickorna var omyndiga.

Ungdomarna var elever på fyra skolor runt om i Göteborg, två högstadieskolor och två gymnasier. De har sina rötter i olika delar av Mellanöstern, Sydasiens och Balkan.

Det visar vår undersökning bland Göteborgs alla högstadie- och gymnasieskolor.

Ann Lundgren (S), ansvarigt kommunalråd för skolfrågor, blir upprörd av uppgiften om de sex tvångsgifta eleverna. Hon konstaterar att flera allvarliga fel har begåtts i stadens sko-

lor. Skolpersonal borde slå larm när en elev uttrycker oro för tvångsäktenskap.

– Jag är inte helt säker på att alla medarbetare i skolan kan sina skyldigheter fullt ut.

Svår definition

Flera kuratorer och rektorer i vår undersökning tycker att det ibland kan vara svårt att avgöra vad som är tvång och när man ska slå larm. Många ungdomar ser det som naturligt att välja partner i samråd med föräldrarna. Hur stor valfrihet det egentligen innebär kan variera. Traditioner, socialt tryck och lojaliteter kan påverka viljan

att vara familjen till lags. För en utomstående kan det vara svårt att bedöma hur stor den påverkan är.

En av kuratorerna i undersökningen är tydlig med var hon drar gränsen. Antingen har man valt helt på egen hand, eller så har man det inte.

– För att gifta dig med mening och vilja krävs först och främst att du är vuxen, minst 18 år. Dessutom måste du ha kunnat lära känna din partner för att själv kunna avgöra om hans eller hennes egenskaper matchar dina önskemål, säger hon.

Lagbrott

Att tvinga någon att gifta sig är olagligt. Det kan till exempel falla in under brottsrubriceringar som olaga tvång, människohandel eller fridskränkning. Enligt äktenskapsbalken måste dessutom båda parter ha gett sitt samtycke

att gifta sig

Flicka, 18 år

Ville inte gifta sig av rädsla för att inte kunna gå kvar i skolan. Ville samtidigt vara familjen till lags. Gick med på att gifta sig, fast hon egentligen inte ville. Fick gå kvar i skolan.

Pojke, under 18 år

Uttryckte oro inför att tvingas gifta sig under sommarlovet. Mådde dåligt och tyckte att situationen var jobbig. Övertalades av familjen. Kuratorn anmälde inte ärendet till socialtjänsten då pojken själv inte ville det.

Flicka, under 18 år

Gift sig under sommarlovet efter nian. Går idag inte i gymnasiet. Inga myndigheter hann underrättas. När kuratorn fick veta var giftermålet redan ett faktum och flickan hade lämnat skolan.

för att ett äktenskap ska vara giltigt.

Det är också olagligt för barn under arton år att gifta sig, såvida man inte har fått dispens från länsstyrelsen. Det ges väldigt sällan.

Förra året sökte två personer i Västra Götaland tillstånd att gifta sig före arton års ålder. En ansökan godkändes. Den gällde inte någon av de sex tvångsgifta ungdomarna i vår undersökning.

Få fall polisanmäls

Trots att föräldrar som utsätter sitt barn för tvångsäktenskap bryter mot ett antal lagar polisanmäls sådana fall ytterst sällan. I Sverige finns inte något fall där familjemedlemmar åtalats eller dömts för att ha gift bort någon.

Många anser att tvångsäktenskap som en egen brottsrubricering behövs i svensk lagstiftning. Regeringen har

utrett frågan, men ännu har inget lagförslag nått riksdagen.

Skolans roll viktig

Ann Lundgren (S), kommunalråd, poängterar skolans ansvar.

– Alla som arbetar inom skolan har ett ansvar att anmäla om ett barn far illa. Jag kommer lyfta frågan i utbildningsnämnden och till stadskansliet för att se hur vi kan förbättra arbetet med denna fråga i Göteborg.

Tror du det hade varit skillnad om det hade handlat om sex etniskt svenska barn?

– Det ska det inte vara. Men de här svaren gör mig orolig. Det betyder att vi behandlar elever olika. Svensk lagstiftning ska gälla för alla.

FAKTA: UNDERSÖKNINGEN

- Undersökningen omfattar alla 121 högstadies- och gymnasieskolor i Göteborgs kommun.
- Både kommunala skolor och friskolor ingår i undersökningen.
- I första hand kuratorer och i andra hand rektorer har svarat på våra frågor. I enstaka fall har skolsköterska eller administratör svarat.
- Frågorna vi ställde var: "Hur många fall känner du till där en elev gift sig under termin eller lov under 2009?" och "Var giftermålet frivilligt från elevens sida?"

RÖSTER FRÅN SKOLORNA VITTNAR OM MÖRKERTAL

I vår undersökning frågade vi också om det kan finnas elever som tvingats till äktenskap utan att personalen vet om det. Många av svaren vittnar om ett sannolikt stort mörkertal. Här är några exempel på hur kuratorer och rektorer svarade.

”Ibland är man orolig inför semesterresor. Misstankar finns men det är inget som man får bekräftat”

Kurator

”Sannolikheten är större att det händer på skolan än att det inte händer”

Kurator

”Många barn åker iväg och är borta kanske fyra månader. Man vet inte vad som händer”

Rektor

”En del elever kan vara väldigt slutna. Det är kanske oftast de som drabbas”

Kurator

”Hot om tvångsgifte förekommer, så det finns i faggorna här”

Kurator

Fyrtio skydd

Göteborgs skolor uppmärksammade förra året sex fall av tvångsgifte. Samtidigt bodde 40 unga tjejer från Göteborg på Grynings skyddsboende av samma anledning.

– En tjej här sa att hon kan räkna upp hundra stycken på sin skola som skulle behöva komma hit, säger Catarina, enhetschef för Grynings skyddsboende.

Tvångsgifte eller hot om tvångsgifte är en av de vanligaste orsakerna till att någon bor på vårdföretaget Grynings särskilda skyddsboenden för hedersrelaterat våld och förtryck. Förra året var 40 tjejer mellan 16 och 25 år från Göteborg inskrivna på något av Grynings boenden runt om i landet av den anledningen. Det visar statistik som tagits fram för vår räkning.

Men många av de ungdomar som drabbas av tvångsäktenskap söker aldrig hjälp. Catarina, enhetschef för Grynings skyddsboenden, tror att det är en av anledningarna till att skolorna i Göteborg inte uppmärksammat fler än sex elever. Den andra anledningen är att skolan har svårt att se de här eleverna.

– För att de här tjejerna ska ta hjälp av samhället måste samhället också förstå. Den som söker hjälp har gjort det man absolut inte får, släppt saker utanför familjens kontroll, säger Catarina, som inte vill ha med sitt efternamn av säkerhetsskäl.

tjejer levde under från sina familjer

Föreningen Sharaf hjältar arbetar med hedersrelaterade frågor och stöttar ungdomar som är oroliga för sin framtid eller har blivit utsatta för tvångsäktenskap. Just nu är det högsäsong.

– Det kommer flest nu inför sommaren. Skolan är snart slut, de ska resa till hemlandet och besöka släkten. Då kommer rädslan för att tvingas till ett äktenskap som de inte vill, säger Nigar Ibrahim, tidigare verksamhetschef för Sharaf hjältar i Göteborg.

Alla fall som Sharaf hjältar arbetar med är unika, men många drag återkommer i ungdomarnas berättelser. Nigar Ibrahims erfarenhet är att den som söker hjälp ofta har föräldrar som valt ut en partner som han eller hon inte känner. Det händer också att släkten har bestämt att två kusiner ska gifta sig. När familjerna har kommit överens om giftermål följer en förlovningsstid.

– En del låter tjejen och killen lära känna varandra under förlovningsstiden, andra tycker inte att det behövs, säger hon.

Gift enligt andra lagar

Ibland äger bröllop rum utomlands med en man som sedan kan komma till Sverige, berättar Nigar Ibrahim. Om dottern är under arton år vid giftermålet väntar man helt enkelt in hennes artonårsdag innan man registrerar äktenskapet i Sverige.

– Jag känner till många tjejer som är sambos enligt det svenska systemet, men i själva verket är de gifta enligt andra lagar, säger Nigar Ibrahim.

Både hon och Catarina på Gryning betonar patriarkala strukturer som den gemensamma nämnaren i flickornas familjer. Det är där allting bottnar, inte i religion eller någonting annat.

– Det är också viktigt att komma ihåg att det handlar om familjer där någonting har hänt. Det finns mängder av skäl till att en familj krackelar, såväl i den muslimska som i den kristna världen, säger Catarina.

Skillnaden mellan hedersrelaterat våld och annat kvinnovåld är det kollektiva godkännandet, förklarar Catarina. Familjen är ofta central och deras värderingar står över samhällets.

– Det finns ett enormt tryck att hålla ihop gruppen. En flicka som gör något fel får en skuld att bära mot hela familjen, säger hon.

Jobbar också med familjerna

I vissa fall jobbar Gryning också parallellt med familjen och deras värderingar. Det händer att familjen kan hitta tillbaka till varandra. Catarina kallar det de lyckligaste fallen.

– Tänk vilka signaler det sänder ut när en familj struntar i det yttre trycket och låter dottern komma hem. Det sitter säkert många och bara väntar på att någon i närheten ska våga ta första steget. När en vågar så vågar tio till.

FAKTA: SÅ KAN DU FÅ HJÄLP

Om du vill prata om din situation, upplever våld eller hot om tvångsäktenskap finns det hjälp att få. Går du i skolan kan du vända dig till en lärare, kurator eller sjuksköterska. Det finns också flera frivilligorganisationer som är särskilt duktiga på hedersrelaterat förtryck:

● Terrafem

Hjälptelefon med kunskaper i 43 olika språk:
Telefon: 020-52 10 10
www.terrafem.org

● Systerjouren Somaya

Jourtelefon på över 30 språk:
Telefon: 020-81 82 83
www.somaya.se

● Kvinnors Nätverk

Jourtelefon för ungdomar och kvinnor utsatta för hedersrelaterat förtryck:
Telefon: 020-40 70 40

● Här kan du också läsa mer:

www.dinarattigheter.se

”Tänk vilka signaler det sänder ut när en familj struntar i det yttre trycket och låter dottern komma hem. Det sitter säkert många och bara väntar på att någon i närheten ska våga ta första steget. När en vågar så vågar tio till”

Catarina
Enhetschef för Grynings skyddsboende

DAG 2. Igår berättade vi om dem som tvingas in i äktenskap. Så långt går det inte alltid. Men många unga lever i en vardag där krocken mellan traditioner och den fria viljan leder till dubbelliv och ett trassligt nät av lögn.

Maryam tänker kämpa

Maryam är snart 17 år. Hon är kär, men måste träffa sin pojkvän i smyg. Hon är en av många unga i Göteborg som inte kan vara ihop med vem hon vill. Men det tänker hon ändra på.

Den som någon gång mött en förälskad tonåring kan inte ta miste på vad Maryam känner. Pojkvännen är killen med stort K, den hon vill gifta sig med en vacker dag.

Men än är det för tidigt att tänka på bröllop, tycker Maryam. Tidigast i 20-årsåldern kan hon tänka sig att gifta sig.

Vill ha föräldrarna med

Att föräldrarna är delaktiga i valet av make går hon med på, traditionerna är viktiga. Men någonstans går gränsen, hon tänker inte gå med på att få någon utpekad åt sig.

– Mina föräldrar kan inte bestämma vem jag ska gifta mig med, för det är inte dem jag gifter mig med. Det är inte dem jag ska leva mitt liv med, säger Maryam, som går på en högsta-dieskola i Göteborg.

Hon är hårt hållen hemma, säger hon. Får inte träffa kompisar efter skolan och vet att familjen har för-

vänningar på vem hon ska gifta sig med.

Maryam och hennes pojkvän har blivit duktiga på att smyga. Familjen känner många i området så de undviker offentliga platser tillsammans.

Maryam går för det mesta raka vägen hem efter skolan, för när föräldrarna kommer från jobbet måste hon vara hemma. Men ibland slutar hon tidigt och kan få en eftermiddag tillsammans med pojkvännen.

Kommer från olika länder

Det ska nog gå att övertala pappa om att pojkvännen är den rätte, tror Maryam. Men än vågar hon inte presentera honom för familjen. Hon är palestiniere, pojkvännen är kurd. Det är inte säkert att pappa går med på det utan protester.

Men hon tänker stå på sig. För henne är det viktiga inte var han kommer ifrån, utan att han är en bra kille och en god muslim som delar hennes tro.

– Jag gifter mig inte med ett land, jag

gifter mig med min kille. Det står ingensans i Koranen att man måste gifta sig med någon från sitt eget land.

Och om inte det argumentet biter på familjen?

– Då försöker jag igen, tills det går. Jag säger antingen han eller ingen. De kan inte tvinga mig att gifta mig med någon annan.

Känner ingen som tvingats

Vad hon vet har ingen i hennes närhet tvingats in i äktenskap mot sin vilja. Hon känner inte heller till någon som hotats eller tvingats fly från sin familj. Det måste handla om knäppa familjer som gör så, säger hon. Gammalmodiga familjer med psykiska problem.

– Alla tror att vi muslimer blir tvingade till giftermål, men så är det inte, säger Maryam.

På skolan känner de flesta till hennes kärleksförhållande. Där kan hon slappna av och slippa komma ihåg alla lögn som dubbellivet leder till.

Hon önskar att hon kunde vara mer öppen mot sina föräldrar.

– Nu måste jag gå runt och smyga. Jag döljer så mycket för mina föräldrar och har en massa hemligheter. Det

Många unga låter föräldrarna

Många unga göteborgare måste i någon grad ta hänsyn till vad familjen tycker innan de gifter sig. Det kan betyda allt från att behöva be om lov till att bli tvångsgift.

De flesta i Sverige väljer själva vem de ska leva sina liv med. Men enligt en undersökning från Ungdomsstyrelsen måste ungefär fem procent, eller 70 000 av Sveriges ungdomar i någon mån ta hänsyn till familjens vilja innan de gifter sig. Det

visar rapporten Gift mot sin vilja som presenterades 2009.

För dessa ungdomar finns begränsningar, vilket kan betyda allt ifrån att killen eller tjejen måste godkännas av familjen till att föräldrarna väljer ut en partner.

Många oroar sig

För de flesta är det inget problem att föräldrarna är med i valet av man eller fru. Men av de 70 000 ungdomarna i Ungdomsstyrelsens rapport

oroar sig 8 500 för sin situation. Det är sannolikt i den gruppen som tvångs-äktenskap förekommer.

Hur situationen i Göteborg ser ut går inte att svara på. Inga liknande undersökningar har gjorts på lokal nivå.

Inte alltid tvång

Nigar Ibrahim var tidigare verksamhetschef för föreningen Sharaf Hjältar i Göteborg som jobbar mot hedersförtryck.

för att få välja själv

Foto: Christian Andersson

känns jobbigt att leva ett dubbelliv.

Även skolans kurator känner till Maryams situation. Hon har berättat för Maryam att det finns en väg bort från familjens strama tyglar, att det finns hjälp att få genom socialtjänsten.

Men hon och kuratorn är överens om att det måste vara Maryams eget beslut att slå larm, och än så länge känns priset alltför högt. Hon vill inte tvingas att skiljas från sin familj.

Men hon vill inte heller tvingas in i ett kärlekslöst förhållande. Det är

otänkbart för henne.

– Jag måste vara kär, jag kan inte leva med någon jag inte älskar. Det går inte.

Fotnot: Maryam heter egentligen något annat.

vara med i valet av partner

Hon tycker att man ska vara noggrann med att inte blanda ihop alla äktenskap där föräldrarna varit med i planeringen med tvångsäktenskap. I sitt arbete har hon träffat både ungdomar som mår dåligt och ungdomar som accepterar föräldrarnas inblandning.

– I andra kulturer är det inte så självklart att individen är fri att välja helt själv. Om ungdomarna själva är med i planeringen av bröllopet och samtycker så behöver det inte alltid

vara dåligt, säger Nigar Ibrahim.

Men alla håller inte med om att arrangerade äktenskap kan kombineras med valfrihet. Astrid Schlytter, docent i rättssociologi, har studerat hedersrelaterade frågor i fjorton år.

– För mig står det klart att ett äktenskap måste vara ett medvetet val. Det ska inte vara en idé som bottnar sig i förväntningar och traditioner där individens frihet begränsas.

FAKTA: GIFT MOT SIN VILJA

● Rapporten består av en rad undersökningar som genomförts bland ungdomar mellan 16 och 25 år.

● Ungdomsstyrelsen uppskattar att 70 000 ungdomar i Sverige inte kan välja äktenskapspartner helt fritt.

● Av dem oroar sig 8 500 ofta eller då och då över sin livssituation.

● Läs hela Ungdomsstyrelsens rapport "Gift mot sin vilja" på www.ungdomsstyrelsen.se.

Vardagslögnen blir ond cirkel

Maryams situation är allt annat än unik. På en annan skola i Göteborg sitter en kurator som sett många tjejer och killar snurra in sig i dubbelliv och lögn.

Precis som Maryams kurator låter hon ofta ungdomarna själva avgöra när de vill ha samhällets hjälp.

– Men om det handlar om direkt tvång eller hot om våld agerar jag naturligtvis direkt, säger Gunilla, kurator på en stor gymnasieskola i Göteborg.

Då larmas socialtjänsten och myndighetsmaskineriet dras igång. I slutändan kan det betyda att eleverna tvingas betala ett mycket högt pris. De får bryta helt med familj och vänner, avbryta skolgången och gömma sig på ett skyddsboende.

De tjejer och killar som lever som föräldrarna vill har det lättast, berättar Gunilla. Men hon ser ofta ungdomar som ger sken av att leva enligt familjens värderingar, och samtidigt skapar sig en frizon i skolan där de kan vara som vilka tonåringar som helst. För att hålla skenet uppe snurrar de in sig in ett nät av lögn.

– De har lärt sig sen de var små att trixa för att skapa sig små öar av frihet. Det blir till en ond cirkel. Ju mer de ljuger desto mer misstänksamma blir föräldrarna, och desto mer måste de ljuga,

säger Gunilla.

Många kommer till kuratorn och vill ha hjälp med dubbellivet. Ett falskt intyg om att klassen ska på skolresa skulle kunna innebära en hel kväll och kanske natt av åtråvärd frihet. Men det säger Gunilla blankt nej till.

– Men ibland kan vi tänja på gränserna och ge lite extra frihet, säger hon lite hemlighetsfullt.

Vad det kan innebära konkret vill hon inte berätta. Då får ju föräldrarna veta.

Fotnot: Gunilla heter egentligen något annat.

”De har lärt sig sen de var små att trixa för att skapa sig små öar av frihet. Det blir till en ond cirkel.”

Gunilla, kurator

”Det är ett hårt tryck från omgivningen”

Det kräver mod att bryta traditioner och möta omgivningens blickar. Vi träffade fyra kvinnor i Hammarkullen som aldrig skulle tvinga sina barn, men gärna visar vilken väg de tycker är rätt.

Föräldrar som kontrollerar sina barn, inte låter dem gå ut och tvingar dem in i äktenskap tror säkert att de skyddar sina barn. Det menar Meliha, Maria, Irma och Alisha som alla bor i Hammarkullen. De har sett tvångsäktenskap på nära håll och vet att det inte leder till lyckliga förhållanden.

– Jag har väninnor som har blivit tvingade. De har det inte så bra. En av dem är skild nu men man kan nästan säga att hennes liv är förstört, berättar Meliha.

– Jag vet en som blev tvingad och det blev ett dåligt äktenskap. Men föräldrarna säger bara att hon ska vara tyst och acceptera situationen. Det är fruktansvärt. Även om religionen tillåter skilsmässa som sista utväg så är

det något som sticker i folks ögon, säger Maria.

Att våga bryta mot traditioner och ge sina barn friare val kräver mod.

– Man måste vara stark, säger Meliha.

Om man däremot väljer partner till sina barn är det ingen som reagerar och man behöver inte stå till svars inför någon.

– Det är skam att låta flickan gifta sig med någon som familjen inte har valt. Egentligen kanske det inte är så många som bryr sig, men det finns ändå folk som lägger sig i. Det är ett hårt tryck från omgivningen, säger Irma.

Blind kärlek bör inte av-

göra

Maria valde sin man själv utan sina föräldrars inblandning. Men hon ser fördelar i arrangerade äktenskap där annat än blind kärlek får avgöra valet av livspartner.

– Så länge man själv får vara med och säga vad man tycker så finns det absolut positiva saker med det. Som släkt ser man andra saker. När man

är kär ser man ju ingenting, säger hon och skrattar.

Alisha gifte sig förra året i ett arrangerat äktenskap som hon själv sa ja till. Men familjen lät henne inte träffa sin fästman på tu man hand före äktenskapet. Så kommer hon själv inte att göra den dagen hennes egna barn ska gifta sig.

– Jag tycker att de gjorde fel som var så stränga. De sa att vi skulle älska varandra mer om vi saknade varandra. Men jag var arg och ledsen och grät ofta för att jag ville träffa honom, säger Alisha.

Barnen får bestämma

Meliha och hennes man berättar för sina barn hur de ser på äktenskapet. Men lämnar det fritt för barnen att själva bestämma.

– Jag som är muslim tycker att mina barn ska gifta sig med en muslim i första hand. När de är små ger jag dem grunderna i vad jag tycker, men sen när de är stora är de fria. Jag kan aldrig tvinga mina barn, bara prata med dem, säger Meliha.

Fotnot: Meliha, Maria, Irma och Alisha heter egentligen något annat.

”Som släkt ser man andra saker. När man är kär ser man ju ingenting.”

Maria

”Jag tycker att de gjorde fel som var så stränga. De sa att vi skulle älska varandra mer om vi saknade varandra. Men jag var arg och ledsen och grät ofta för att jag ville träffa honom.”

Alisha

DAG 3. I två dagar har vi berättat om ungdomar som gifts bort eller oroar sig för att inte kunna vara ihop med vem de vill.

Just nu är den oron som störst. Sommartider är tvångsgiftastider. Någon lag mot tvångsäktenskap finns inte i sommar heller.

Oron för tvångsgifte

Det är bara några veckor kvar till sommarlovet. Rasool Awla från Män mot hedersförtryck vet vad det innebär.

– Just nu går många runt och är väldigt oroliga att bli bortgifta.

Det är ofta på sommarlovet det händer. Som vi kunde berätta häromdagen tvingades sex skolungdomar i Göteborg att gifta sig mot sin vilja förra året. För fyra av dem skedde giftermålet under sommaren.

Rasool Awla, talesperson för nätverket Män mot hedersförtryck, berättar

att många just nu oroar sig för att semesterresan till familjens hemland också kan innebära ett påtvingat äktenskap.

Därför är det viktigt att skolpersonal är uppmärksam på varnings-

signaler tiden före skolavslutningen. En rädd flicka måste tas på allvar.

– Hon vet att hon kanske inte kommer hem som ogift, eller kanske inte kommer hem alls, säger Rasool Awla.

Skolan har en viktig roll, men hela samhället måste vara anpassat för att kunna skydda ungdomar som

”Hon vet att hon kanske inte kommer hem som ogift, eller kanske inte kommer hem alls”

Rasool Awla

Lag mot tvångsäktenskap

För lite, för lamt. Regeringens senaste utredning sågades och två år senare har ingenting hänt. En lag som förbjuder tvångsäktenskap dröjer.

– Alla vuxna ska ha rätt att gifta eller skilja sig efter egen vilja, oavsett vem man är, säger Mikael Thörn, inspektör på Socialstyrelsen i sydvästra Sve- rige.

Han är ansvarig för hedersrelaterade frågor och våld i nära relationer.

– Tidigare har man svikit de här flickorna genom att godkänna att de far illa, fortsätter han.

Förut jobbade Mikael Thörn på länsstyrelsen i Västra Götaland. För deras räkning sågade han i kraftfulla ordalag en utredning om barn- och tvångsäktenskap som presenterades i april 2008.

– Utredningen var helt undermålig. Frågan belystes inte tillräckligt, de pratade med för få och drog fel slutsatser, säger Mikael Thörn.

Inte heller regeringen tyckte att förslagen gick tillräckligt långt, och beslutade att utreda frågan ett varv till.

Dagens lagar ansågs räcka

En av den kritiserade utredningens slutsatser var att det inte behövs en särskild lag mot tvångsäktenskap. Det är redan olagligt att tvinga någon att gifta sig mot sin vilja, menade man. Brottsrubriceringar som till exempel olaga tvång eller fridskränkning kan användas.

– Men det finns inte ett enda fall där någon dömts för något av de brotten efter att ha tvingat någon att gifta sig, säger Mikael Thörn.

Tvångsäktenskap strider också mot FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna.

Monica Nebelius, rådman vid Malmö tingsrätt och sekreterare i den sågade utredningen, tycker att det är mindre viktigt vilket brott någon fällt för. Det väsentliga är att samhället står upp för offren.

– Olaga tvångsäktenskap behöver inte kallas just så, huvudsaken är att någonting görs, säger hon.

Men visst ser hon poänger med en särskild lag mot tvångsäktenskap.

– Det skulle innebära en kraftfull markering från samhällets sida om vad som gäller, säger hon och nämner lagen mot kvinnofridskränkning som ett exempel.

Parallell till könsstympning

Mikael Thörn på Socialstyrelsen drar en liknande parallell till när könsstympning skrevs in i lagen som ett eget brott. Vårdpersonal och socialarbetare behövde då inte längre bedöma varje fall för sig för att avgöra vilken rubricering det kunde passa in under. De kunde agera direkt, varje gång de mötte någon som råkat illa ut. Flera personer kunde snart åtalas och dömas för könsstympning.

Dessutom, säger Mikael Thörn, har lagen hjälpt den som inte vill medverka till könsstympning. Pappan som

stor inför sommaren

riskerar tvångsgifte. Kunskap måste finnas på alla nivåer.

– Men det räcker inte med att man känner till problemet, frågan är vad man gör åt det. Ska man gå till polisen? Vad händer med flickan när pappan släpps?

Idag kan bara hot, våld och andra handlingar som föregår tvångsäktenskapet straffas. Det finns ingen särskild brottsrubricering om tvångsäktenskap. Det ser Rasool Awla som ett hån mot alla som drabbas.

– Det är inte rimligt att Sverige som

ett av världens mest demokratiska och jämställda länder inte uttryckligen förbjuder tvångsäktenskap, säger han och fortsätter:

– Det är också mycket svårt att bevisa i domstol att en pappa hotat sin dotter. Hoten kan vara väldigt subtila. Ibland behöver man över huvud taget inte använda våld. Det kan räcka att säga till henne att hon kanske aldrig kommer kunna träffa sina kusiner igen om hon inte gifter sig med deras äldsta bror, säger Rasool Awla.

Att göra tvångsäktenskap till ett

brott skulle hjälpa många människor, menar han. Inte bara unga tjejer och killar.

– Pappan skulle kunna använda det som ett argument mot grannar och släktingar. Då kan han förklara att det är olagligt i Sverige, att han inte vill sitta i fängelse. Det ger också signaler till kvinnorna att ni lever i ett demokratiskt och jämställt land nu. Protes- tera och säg ifrån!

drar ut på tiden

får påtryckningar från släkten i hemlandet kan nu säga nej, med hänvisning till att han riskerar fängelse.

Markering mot barnäktenskap

Även om utredningen slog fast att dagens lagstiftning räcker för att komma åt tvångsäktenskap, gjorde man en markering mot barnäktenskap. Den förälder som gifter bort sitt barn ska kunna straffas för det.

Även det förslaget fick kritik för att inte gå tillräckligt långt.

– Inte bara vårdnadshavare, utan alla som medverkar till att ett barn gifts bort ska kunna straffas, säger Mikael Thörn.

Dessutom föreslogs att den nya lagen bara bör gälla den som gifter bort ett barn under 16 år, trots att lagen betraktar alla under 18 år som barn.

– Barn ska inte kunna gifta sig, det är en vuxen handling, säger Mikael Thörn, som ser 16-årsgränsen som helt oacceptabel.

Idag kan den som fyllt 16 år söka dis-

pens om att gifta sig före myndighetsdagen. Därför var det omöjligt att sätta åldersgränsen någon annanstans.

– Man kan inte stifta lagar som krockar med varandra. Det går inte att straffbelägga något man kan få dispens för, säger Monica Nebelius vid Malmö tingsrätt, som i utredningen inte hade mandat att göra något åt dispensmöjligheten.

Möjligheten att söka dispens utnyttjades förra året av två personer i Västra Götaland.

Det har gått mer än två år sedan det sågade betänkandet presenterades. Integrations- och jämställdhetsminister Nyamko Sabuni har sagt att hon vill kriminalisera barn- och tvångsäktenskap och slopa dispensmöjligheten för äktenskap innan myndighetsdagen.

Än är ingen ny utredning tillsatt, inga direktiv har offentliggjorts. Men en regeringsskrivelse från mars i år visar att även en översyn av dispensmöjligheten kommer att ingå i uppdraget för en ny utredning.

FAKTA: GIFT MOT SIN VILJA - VAD HÄNDE SEN?

Ungdomsstyrelsens rapport Gift mot sin vilja som presenterades 2009 föreslog ett antal åtgärder för att motverka tvångsäktenskap.

- Slopade möjlighet att få dispens för att gifta sig före 18 års ålder.
- Fullmaktsäktenskap ska inte godkännas i Sverige.
- Barn- och tvångsäktenskap bör kriminaliseras.
- En nationell handlingsplan mot tvångsäktenskap.
- Skärpt LVU, Lag om vård av unga, där tvångsäktenskap synliggörs i lagen.
- Ökat nationellt stöd till unga i riskgrupper.
- Nationell mottagning på nätet.

Sedan dess har detta hänt:

- Den utredning som ännu inte tillsatts kommer att ta sikte på de tre översta punkterna.
- En nationell handlingsplan håller på att utarbetas. När den kan presenteras, vad den innehåller eller vilka myndigheter den kommer att rikta sig mot kan regeringen ännu inte säga.
- Ett förslag finns om att ersätta LVU med LBU, Lag om stöd och skydd för barn och unga. Det skulle innebära att socialtjänsten stärks i sitt arbete med barn och unga i riskgruppen för tvångs gifte.

ANALYS

Lösningen stavas kunskap

Integration, lagstiftning och ökad kunskap. Det är vad som krävs för att Sverige ska kunna erbjuda alla invånare möjligheten att fritt välja vem de ska leva sina liv med.

Det finns ingen enkel lösning. Arbetet kommer att ta tid.

”Ser det här ut som Sverige?”, sa socialarbetaren i Hjällbo och gestikulerade upprört. Han kunde knappt fatta att vi inte hade fattat. Vi hade frågat hur man kommer åt problemet med tvångsäktenskap, han hade svarat ”integration” och vi hade frågat hur menar du då?

”Det är helt andra regler som gäller här, många har knappt någon kontakt alls med det svenska samhället”, fortsatte han.

Vår socialarbetare i Hjällbo är långt ifrån ensam om den slutsatsen. Alla som fått frågan om lösning har spontant svarat på samma sätt. Han är inte heller ensam om fortsättningen:

”Om de enda svenskarna du ser är de som inte får plats någon annanstans, de som är fulla dagarna i ända eller ännu värre, är det då så konstigt att du sluter dig inom gruppen och håller hårt i barnen?”, sa kuratorn på en skola i nordost.

Göteborg är en segregerad stad, den mest segregerade i Europa vad det någon som sa. Oavsett om vi vinner den föga smickrande titeln eller inte, så är det ett faktum. Människor stängs ute och väljer att leva efter egna värderingar.

Inget fel med det. Enligt regeringsformens andra paragraf ska samhället främja etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv.

”Men”, skriver Ungdomsstyrelsen i sin rapport Gift mot sin vilja, ”om det finns traditioner och sedvänjor inom

kultur- och samfundsliv som kan kränka människors rättigheter, så bör den överordnade principen i regeringsformen gälla – det vill säga att alla människor har lika värde, vilket innebär okränkbara fri- och rättigheter som barn, ung och vuxen.”

Okränkbara fri- och rättigheter alltså, det är vad allt handlar om. Men som det är nu gäller det inte alla, inte överallt. Regeringsformens överordnade princip gäller inte i Hjällbo.

Lagstiftning en viktig signal

Nästan alla vi pratat med har också betonat vikten av lagstiftning. En särskild lag mot tvångsäktenskap skulle inte bara innebära en tydlig signal från samhällets sida. Den skulle också kunna hjälpa de föräldrar som inte vill följa omgivningens påtryckningar.

När släkten där hemma ringer och föreslår en man åt familjens dotter, kan pappan säga nej. Han har ett argument att ta till som innebär att han kan slippa undan släktens krav med hedern i behåll. Ingen vill ha sin bror i fängelse.

Naturligtvis löser inte lagstiftning allt. Lika lite som det har fungerat att lagstifta bort mord eller narkotikabrott, går det att lagstifta bort tvångsäktenskap. Men det är med lag vi styr landet och då bör lagen vara tydlig.

Och nog kommer det komma en lag. Ingen vi träffat har varit motståndare till det, och det verkar finnas en blocköverskridande enighet om att lagen behövs. Att det inte blev någon lag av den senaste utredningen handlar nog snarast

”Okränkbara fri- och rättigheter alltså, det är vad allt handlar om. Men som det är nu gäller det inte alla, inte överallt. Regeringsformens överordnade princip gäller inte i Hjällbo.”

om att frågan om tvångsäktenskap kastades in, som någon uttryckte det, ”lite på en höft” i en annan utredning.

Nu gäller det troligtvis bara att låta myndighetsverige gå sin gilla gång. Ju fortare, desto bättre.

Rikare kunskapsbank

Lika stor enighet råder om att en ökad kunskap i samhället är avgörande. Det gäller såväl rättsväsende som polis, socialtjänst, skolor, sjukvård, kort sagt alla myndigheter som kan tänkas komma i kontakt med tvångsgifta personer.

Och faktum är att mycket har hänt de senaste åren. Sedan den förra regeringen på allvar tog upp problematiken har det pytsats ut pengar till en rad myndigheter. Samordningen kunde visserligen ha varit bättre. Många myndigheter använde pengarna till att ta fram eget informationsmaterial, och ”snart hade varje myndighet en egen handbok om hedersproblematik”, raljerade en engagerad kurator.

Men den samlade kunskapsbanken är idag enormt mycket större än för bara tio år sedan. Inte minst länsstyrelsen i Västra Götaland har legat i framkant och erbjudit spetskompetensutbildning till minst en socialsekreterare i varje kommun i regionen.

Den fria viljan central

Tvångsäktenskap måste bekämpas, det är solklart. Men hur ett giftermål i övrigt går till är upp till den enskilde.

Vägen fram till prästen, imamen eller äktenskapsförrät-

taren kan se olika ut. En del träffas på krogen, andra via Internets matchmakingsajter. Några har haft familjen med i valet av partner. Då har kanske mamma och pappa träffat svärföräldrarna i förväg, pratat ihop sig och bestämt sig för att godkänna bröllopet. I vilket fall finns det egentligen bara en sak som är viktig. Att du själv väljer.

Familjer som är med i processen att välja partner åt en ung människa gör för det mesta sitt yttersta för att hitta en make eller maka som passar perfekt. Det ska vara en bra kille eller tjej, utan lik i garderoben. Personens bakgrund kontrolleras och allt som skulle kunna innebära grus i äktenskapsmaskineriet övervägs noga. Killen eller tjejen som presenteras är top notch, handplockad, polerad och klar. Som en matchmakingsajt, fast på riktigt.

Men. Det finns ett stort men. Man måste ha möjlighet att själv kunna säga ja eller nej. Det är en grundprincip i ett demokratiskt samhälle och även en mänsklig rättighet. Detsamma gäller rätten att skilja sig.

Det är där samhället måste sätta ner foten. Med en växande kunskapsbank hos myndigheter och en eventuell lagändring är vi på god väg i kampen mot tvångsäkten-skap. Återstår då bara tid och mer hårt arbete.

Och en integrationspolitik värd namnet.

SANDRA STENDAHL, MARTIN SPAAK

Metodrapport

Inledning

Ungdomsstyrelsen presenterade 2009 rapporten *Gift mot sin vilja*. Den visar att 70 000 ungdomar i Sverige inte fritt kan välja vem de ska gifta sig med. Av dessa oroar sig 8 500 ofta eller då och då över sin livssituation. Denna rapport mottogs med ganska svalt intresse av medierna. Det skrevs nyhetsartiklar men vi saknar ett samlat grepp där man lyfter frågan. Ett undantag var Sydsvenskans Niklas Orrenius som i en serie artiklar beskrev problematiken och intervjuade berörda ungdomar och även kuratorer och föräldrar. Han gjorde också en undersökning bland skånska skolor där han frågade hur många fall av tvångsäktenskap som skolorna kände till. Han kom fram till 25 fall. Vi inspirerades av Orrenius och ville göra en liknande undersökning i Göteborg.

En anledning att titta närmare på problemet är att det är ett område med många fördomar, föreställningar och rykten. Det finns inga siffror på hur vanligt det är med tvångsäktenskap eller något enkelt svar på hur samhället ska tackla krocken mellan patriarkala kulturers traditioner och svenska samhällets normer och regler. Vi tycker att det är viktigt att visa på problemet och våga ta upp problem inom invandrargrupper. När detta görs på ett förnuftigt och sakligt sätt så bidrar det till förståelse och jämlikhet. Att sopa problem under mattan av rädsla för att kallas rasist är ett dåligt sätt att bedriva journalistik. Ökad förståelse för ett fenomen är snarare vad som behövs för att kunna lösa uppkomna problem i samhället.

Vi tycker också att det är viktigt att skriva både *om* och *för* alla göteborgare, inte bara dem som bor i radhus och prenumererar på Göteborgs-Posten. Enligt statistik som Ungdomsstyrelsen har tagit fram på vårt uppdrag upplever omkring 2 000 ungdomar i Göteborg att de inte själva fritt kan välja vem de ska gifta sig med. Det är alltså inte ett marginellt problem, utan något som väldigt många unga måste förhålla sig till. Dessutom påverkar frågan inte bara ungdomarna i fråga, utan även syskon, föräldrar, klasskompisar, skolpersonal, socialtjänst, polis och rättsväsende.

Med vårt examensarbete vill vi sätta fokus på frågan om tvångsäktenskap och ta ett samlat grepp. Vi vill problematisera begrepp som *arrangerade äktenskap* och *tvång*. En viktig del har för oss varit att visa att saker och ting inte är svartvita, utan att det i de här frågorna finns en gråzon. Vi vill diskutera var gränsen går för vad en individ kan välja att gå med på.

Målgrupp

Vi har valt att göra ett examensarbete som riktar sig till dagstidningsläsare. Presentations- och innehållsmässigt har vi haft Göteborgs-Posten som riktmärke då det är Göteborgs största dagstidning och vårt arbete har en tydlig göteborgsvinkel. Publiceringen är tänkt som en artikelserie i tre delar, exempelvis måndag, tisdag, onsdag.

Bakgrund

Ungdomsstyrelsens rapport *Gift mot sin vilja* (2009) har varit en grundsten i vårt arbete. Den innehåller såväl färsk statistik som relevanta kommentarer och diskussioner i ämnet. Vi har haft ett samarbete med Ungdomsstyrelsen där de har plockat fram göteborgsspecifik statistik för vår räkning.

Niklas Orrenius artikelserie i Sydsvenskan som publicerades i november 2009 var det som gjorde oss intresserade av ämnet. Vi gjorde då vår praktik på tidningen och hade samtidigt kontakt med reportern Sarah Nylund som kan mycket om ämnet och tipsade oss om Ungdomsstyrelsens rapport.

Vi har också haft nytta av en del litteratur i ämnet samt flera statliga utredningar och rapporter (se källhänvisningen).

Metod och teori

I vår inledande researchperiod arbetade vi mycket med att läsa in oss på ämnet. Utöver *Gift mot sin vilja* läste vi annan litteratur och sökte relevanta artiklar på internet. Vi bokade också tidigt en intervju med en socialsekreterare i Hjällbo som vi blev tipsade om av Jonas Gren som föreläste för oss i Hammarkullen. Socialsekreteraren kunde introducera oss i ämnet på ett bra sätt och vi gick ifrån den intervjun med många nya frågor.

Vi bestämde oss snart för att göra en undersökning i Göteborg liknande den Niklas Orrenius hade genomfört i Skåne. Vi valde att göra vår undersökning i skolan därför att det är där man kan hitta så gott som alla ungdomar. Inför undersökningen ringde vi Niklas Orrenius och han var mycket generös med tips och tankar och han tyckte att det var bra att vi följde upp hans jobb. Vi bestämde oss för att ta det bästa från hans undersökning och blanda med våra egna tankar om hur man bäst skulle få fram en användbar siffra. Vi valde att undersöka ett år specifikt för att få så konkreta svar som möjligt. Vi ville få fram en minimisiffra för hur många ungdomar man kände till som blev gifta mot sin vilja under förra året. En minimisiffra med faktiska fall blir i detta fallet lägre än om vi skulle be någon uppskatta hur många fall av tvångsgifte som förekommer. Vi ser dock en vinst i att arbeta med faktiska fall, dels på grund av trovärdigheten, dels därför att vi tror att läsaren får en mer påtaglig känsla av de drabbade elevernas situation, genom att vi kan berätta om vad som hänt dem på riktigt, inte genom en uppskattning.

Med hjälp av Ulrika Andersson på JMG och Hannes Jacobsson på SOM-institutet tog vi fram en enkät. (Bilaga 1).

Från Göteborgs stads hemsida hämtade vi sedan information om vilka högstadie- och gymnasieskolor som finns i Göteborg. Det visade sig bli ett hästjobb eftersom någon sådan samlad lista inte finns, utan vi fick manuellt för varje stadsdel söka upp vilka skolor som fanns och sedan sortera ut skolorna som vi ville ha med i vår enkät, det vill säga välja bort alla skolor med enbart låg- och mellanstadie. Detta arbete resulterade i en lista över samtliga högstadie- och gymnasieskolor i Göteborgs kommun, inalles 124 skolor.

Vi valde att avgränsa oss till skolor inom Göteborgs kommun eftersom vi annars skulle få ett alltför stort undersökningsmaterial och dessutom få problem med gränsdragningar om vilka skolor det kan tänkas gå göteborgselever på. Det är idag vanligt att ungdomar går på skolor som ligger utanför den egna stadsdelen. Detta har vi varit medvetna om i undersökningen, men vi anser ändå att urvalet av skolor i Göteborgs kommun måste anses vara representativt för majoriteten av ungdomarna i bosatta Göteborg.

Vi bestämde oss för att ringa upp alla skolor och ställa enkäten över telefon. Det berodde dels på vårt ämne, att det känns lättare att förklara vad det är vi är ute efter på telefon. Dels trodde vi att det skulle vara lättare att uppfatta signaler och värderingar hos uppgiftslämnarna när de blev tvungna att lämna svar muntligt och inte skriftligt.

En annan viktig del i vårt arbete har varit intervjuer med personer med kunskap och erfarenhet av området. Vi har genomfört en mängd intervjuer med allt ifrån mammor i Hammarkullen till forskare i Stockholm. Vi har försökt träffa så många människor som möjligt, men vissa av intervjuerna har behövt göras via telefon. Väldigt många av de intervjuer vi har gjort är att se som kunskaps- eller bakgrundsintervjuer.

Det var viktigt för oss att träffa ungdomar, eftersom det är dem vi skriver om. Till en början hade vi en förhoppning om att få vara med på Mixgården, fritidsgården i Hammarkullen, som har tjejkvällar. Tyvärr fick vi inte tillstånd att komma dit, då det just nu var flera andra projekt som arbetade med ungdomarna där.

Vi besökte istället en högstadieskola där vi träffade fyra elever som vi kunde sitta ner och prata med. Detta är en av de viktigaste intervjuerna i vårt arbete då vi lärde oss otroligt mycket.

Syfte och frågeställning

Vår journalistiska ambition har varit att lyfta fram ett förhållande som påverkar tusentals göteborgare som vi inte tycker det har skrivits tillräckligt om. Det är ett förhållande som ibland leder till ett missförhållande i form av att unga människors livsutrymme begränsas och de kan i värsta fall tvingas in i äktenskap. Vi vill förklara att alla arrangerade äktenskap inte är tvångsäktenskap, men att alla tvångsäktenskap i grunden är arrangerade. Det innebär att vi måste problematisera begreppet *tvång* och *fri vilja*. Det innebär också att vi blev tvungna att ifrågasätta våra egna tankar om vad ett äktenskap bör handla om och öppna upp för att se att andras tolkningar kan vara minst lika sanna.

En frågeställning som har genomsyrat hela vårt arbete har varit: Var går gränsen? Det handlar om var en ung tjej eller kille drar gränsen för hur mycket föräldrarna ska få lägga sig i när det kommer till partner. Om var en kurator drar gränsen för att anmäla en elevs situation till socialtjänsten, med vetskap om vad det betyder för elevens relation till sin familj. Om var en mamma och pappa drar gränsen för hur mycket av sin omgivnings påtryckningar man väljer att ta hänsyn till. Det handlar också om var gränsen går mellan en självständig individs rätt till frihet och en grupps kulturella

traditioner. Detta är inga frågor vi förväntar oss att kunna besvara i våra artiklar. Men vi hoppas att de landar i människors medvetande så det kan ligga där och gro och förhoppningsvis måla en mindre svartvit bild av ämnet.

Något vi däremot kan besvara är hur många ungdomar som blivit tvångsgifta förra året som skolorna i Göteborg känner till. Vi kan också svara på hur många ungdomar i Göteborg det uppskattas som inte själva helt fritt kan välja sin partner. Vi besvarar också vad som egentligen händer med lagstiftningen om kriminalisering av tvångsäktenskap och hur myndigheter jobbar med problemet.

Avgränsningar och vinklar vi släppt

Det finns flera ytterligare aspekter av ämnet som vi hade kunnat skriva mycket mer om. Ett examensarbete kan inte rymma allt. Här är några synvinklar och sidospår som vi med viss vända har tvingats släppa.

■ De unga killarnas roll. Även killar drabbas av tvångsäktenskap. Men en annan sak är också att en ung man ofta ska ha som uppgift att kontrollera sina systrar och andra släktingar. Det är en roll som många starkt ogillar. Att bryta mot den förväntade rollen är också det ett brott mot familjen som kan innebära konsekvenser för killen.

■ Homosexualitet. Detta är ett område som kan vara lika känsligt som om en ung kille eller tjej vägrar att gå med på att få en make eller fru som familjen väljer.

■ De kristna öarna. Vi hade långtgående planer på att dra paralleller mellan några ungdomar från nordost med ungdomar på någon av öarna i Göteborgs södra skärgård. Där är bland annat Pingst- och Missionsrörelsen stor och vi fick tips om att det där finns en stark tradition av att gifta sig inom den egna gruppen. Vi tror att det hade kunnat landa i intressanta diskussioner, men tyvärr kunde vi inte få in det på ett naturligt sätt i just det här arbetet.

Material och metodanvändning

När vi påbörjade vår stora skolundersökning hade vi 124 skolor på listan. Tre av dem visade sig vara inaktuella då de inte startat ännu och i ett fall hade omorganiserats på grund av stadsdelssammanslagning. Av de 121 kvarvarande skolorna har samtliga svarat.

När vi sammanställde resultatet från enkäten valde vi att endast fokusera på de fall där eleven gift sig och uppgiftslämnaren uppfattade att det var mot elevens vilja. Vi hade även flera fall av elever som gift sig men där uppgiftslämnaren var osäker eller visste att det hela skett frivilligt från elevens sida. Ett fall gällde en flicka under arton år som gift sig utan tvång. Detta strider mot lagen, men vi kunde ändå inte kalla det tvångsäktenskap, då hon faktiskt varit med på det själv. Därför har vi inte räknat henne som ett fall.

Detta sistnämnda fall är ett tydligt exempel på den gränsdragning som vi brottats med. Det är inte alls omöjligt att en annan kurator, med annan kompetens, hade dragit slutsatsen att den här tjejen inte alls handlade efter sin egen fria vilja. Det kan vi aldrig veta.

Kvar fanns då sex fall då elever gift sig mot sin vilja. En av dem var kille, de andra tjejer. Tre av tjejerna var under arton år.

Vi fann de sex fallen på fyra olika skolor. Det rör två högstadieskolor, en i nordost och en i sydväst, samt två gymnasieskolor varav båda ligger någorlunda centralt i Göteborg.

Resultatet av vår undersökning presenterar vi i en artikel. Vi hade också presenterat materialet för Ann Lundgren, kommunalråd med ansvar för skolfrågor och låtit henne kommentera. Som en bonus kom vi också i kontakt med många engagerade kuratorer genom enkäten. Några av dem intervjuade vi också med anledning av enkäten. Vi har också frågat många andra som vi har intervjuat om vad de tror om vårt resultat. Alla har uttryckt att de tror att det är ett väldigt lågt minimalt. Någon kallade det extremt lågt.

Artikeln som följer direkt efter vår undersökning om de sex eleverna handlar om att fyrtio tjejer från Göteborgs kommun bodde på ett skyddsboende på grund av tvångsgifte eller hot om det under 2009. Denna artikel har tre funktioner. Den sätter de sex fallen inom skolan i relation till antalet gömda tjejer. Den visar alltså att det finns betydligt fler fall än sex och stärker därmed det stora mörkertal som vi beskriver. Texten introducerar också vad tvångsgifte egentligen kan handla om, alltså hur det kan gå till. Vi har låtit Nigar Ibrahim prata om det, men vi har fått liknande uppgifter från flera andra källor. Den tredje funktionen texten har är att visa vad som händer när en drabbad person tar steget och lämnar sin familj och hur det går till på ett skyddat boende.

Gryning var också mycket hjälpsamma och lade ner arbete på att sammanställa siffror över hur många som varit inskrivna hos dem utifrån våra specifika önskningsfrågor, det vill säga individer mellan 16 och 25 år, från Göteborgs kommun, som fått hjälp på grund av tvångsgifte eller hot om tvångsgifte. Resultatet, 40 st, innefattar alla som *var inskrivna* under 2009. Det säger inte något om hur många som *skrevs in* under året. Vi anser ändå att denna siffra kan sättas i relation till

de sex fallen vi fann inom skolans värld.

Vi har även fått fram andra unika Göteborgssiffror. Ungdomsstyrelsens rapport bygger på en sammanvägning av ett antal olika undersökningar, varav två tunga enkäter de själva genomfört.

Den ena är en riksrepresentativ enkät till 6 000 av landets ungdomar, den andra är en särskild urvalsundersökning till 2 000 ungdomar i utsatta områden i Göteborg, Stockholm, Växjö och Malmö.

Ungdomsstyrelsen har gett oss statistik som baseras på Göteborgssvaren i den riksrepresentativa undersökningen. Siffrorna visar att Göteborg inte skiljer sig nämnvärt från övriga landet, utan 97 % uppger att de väljer helt fritt i Göteborg. Det innebär att när vi vet att det bor 75 023 ungdomar mellan 16 och 25 år i Göteborg, kan vi snabbt räkna ut att ungefär 2 250 av dem inte kan välja partner helt fritt. Uppgiften om antal ungdomar i Göteborg fick vi från avdelningen Samhällsanalys och statistik inom Göteborgs stad.

I våra artiklar har vi avrundat statistiken om ungdomar som inte väljer själva till 2 000, då vi anser att man inte kan vara alltför exakt då n-talet för vår Göteborgsstatistik är 179 svar. Vi anser ändå att det går att dra slutsatser av dessa enkätsvar, då de stämmer väl överens med siffrorna för riket. Men vi är nogga med att i artikeln nämna att 2 000 är en ungefärlig siffra. Anledningen till att vi vill ha med denna siffra är att vi tycker att det ger en ungefärlig bild av hur vanligt det är att ungdomar inte väljer helt själv. Siffran 2 000 kan sättas i relation och vi tror att det skapar bilder hos läsaren. Vi har gjort den journalistiska bedömningen att statistiken är relevant och användbar i detta sammanhanget. Detta beslut föregicks givetvis av källkritiska och etiska överväganden.

(Göteborgsstatistiken i sin helhet – se bilaga 3).

Vi har också begärt ut ansökningshandlingar om dispens om att gifta sig före 18 års ålder. Det visade sig bara finnas två sådana till Länsstyrelsen i Västra Götaland under 2009. Den ena gällde en kille på snart 18 som ville gifta sig med sin gravida flickvän, ett år äldre än honom. Den bifölls. Vi kan genom att jämföra killens ålder och hans berättelse med killen i skolundersökningen slå fast att det inte rör sig om samma person.

Den andra ansökan gällde en flicka på 15 år som ville gifta sig med sin äldre pojkvän. Den avslogs. Handläggaren på Länsstyrelsen berättade att det fallet var överklagat till Länsrätten, och att hon inte visste vad som skett senare. Vid Förvaltningsrätten, som Länsrätten numera heter, berättade man för oss att ärendet även överklagats till Kammar- och Regeringsrätt, men att beslut om prövning ej fattats ännu. Vi begärde ut alla handlingar från Regeringsrätten, vilka uppdagade en inte helt lättutredd historia.

Vi valde att lägga den historien till handlingarna tills Regeringsrätten beslutat om prövningstillstånd medges eller ej.

När vi började få in svar från skolorna påbörjade vi också två mindre undersökningar som vi försökte utföra parallellt med skolundersökningen. Vi kände att vi ville utöka undersökningen till att omfatta även socialtjänsten, ungdomsmottagningar och frivilligorganisationer. Därför skickade vi ut en e-postenkät till samtliga stadsdelsnämnders enhetschefer för socialtjänstens familjeenheter, liksom alla ungdomsmottagningar och representanter för olika kvinnojourer och hjälptelefoner. Här gjorde vi en missbedömning då intresset för denna enkät visade sig vara minst sagt svalt. Vi fick endast in ett fåtal svar och hade på grund av tidsbrist inte möjlighet att jaga svar via telefon. Därför valde vi att inte gå vidare med de undersökningarna.

Det innebar tyvärr att vi inte kunde redovisa ett mycket tragiskt och uppseendeväckande fall av tvångsgifte som en familjeenhetschef rapporterade om. En ung pojke som gifts bort mot sin vilja och sedan under förnedrande former fysiskt tvingats att skaffa barn med sin nyblivna fru. Detta hände alltså en ung kille i Göteborg förra året.

Redan tidigt i arbetet ville vi även försöka få reda på hur ofta det händer att ungdomar som förts utomlands och hålls i föräldrarnas hemländer mot sin vilja får hjälp via svenska ambassader att ta sig hem. Vi pratade med en Jenny Malmqvist på UD, som förklarade att de saknar sådan statistik. De kategoriserar ingen under begrepp som "heder" eller liknande, utan alla svenskar utomlands som söker hjälp via ambassad hamnar i kategorin "nödställd", oavsett orsak. Vi fick också klart för oss att UD endast är samordnande myndighet mellan ambassaden och annan svensk myndighet, vilket innebär att den som söker hjälp att ta sig hem oftast får det av exempelvis socialtjänsten på hemorten. UD sköter i sådant fall kontakten mellan socialtjänst och ambassad. På så vis kom vi fram till att vi kunde begära ut alla akter som rör person som fått hjälp den vägen och hamnat i den allmänna kategorin "nödställd", för att sedan själva kunna dra slutsatser om orsaken till att de sökt hjälp.

Sagt och gjort. Vi snävade ner vår förfrågan till "under 30 år gammal", "från Göteborg" och "under 2009". Tiden gick, och så småningom ringde handläggaren från UD som fått i uppdrag att expediera vår begäran. Han heter Tommy Andersson och jobbar på UD:s sekretariat för sekretess, säkerhet och beredskap. Han hade hittat fyra akter som passade. Alla fyra gällde män, och alla fyra rörde krav på återbetalning av utbetalningar som gjorts tidigare. Exakt vad det handlade om skulle han behöva kontakta respektive ambassad för att avgöra, då de har underlagen. Men vi diskuterade oss i alla fall fram till att det sannolikt inte rörde tvångsgifte, framförallt eftersom myndigheterna knappast i efterhand skulle begära pengar av den som fått sådan hjälp. Handläggaren hade själv jobbat med just hedersfrågor i många år på UD, och bara stött på ett fåtal fall under sin tid där. Han höll det för extremt osannolikt att någon av de fyra skulle ha med det att göra. Vi beslutade oss för att släppa det spåret.

Slutsatsen om vår enkätundersökning till skolorna är att den gav oss en intressant bild av hur skolorna uppmärksammar problemet. Vi förvånades över att många, framför allt rektorer, kunde vara helt hundra procent säkra på att något sådant aldrig skulle kunna hända på deras skola. Det var också värdefullt att höra hur många drivna och kunniga kuratorer det finns på skolorna som uppmärksammar problemet.

En brist i undersökningen var att vi aldrig ställde frågan om hur många elever som uttrycker oro för att bli tvångsgifta. Många uppgiftslämnare berättade själva att det är ett ämne som ofta kommer upp och många går och är oroliga nu när sommaren närmar sig. Men om de inte hade något fall av tvångsäktenskap blev det en nolla i protokollet ändå.

När det gäller vår övriga metod måste vi säga att intervjun med de fyra ungdomarna på en högstadieskola var mycket viktig. De hade en något avvaktande och kaxig attityd mot oss, men öppnade ändå upp sig och pratade väldigt ärligt både om sig själva och andra. Det visade sig att en av tjejerna själv var väldigt hårt hållen hemma och levde ett dubbel-liv mot sina föräldrar. Vi valde att fokusera på henne, eftersom vi tyckte att hon representerade mycket av det vi skriver om, med gränsdragningar och att leva med förväntningar från både familj och samhälle. Det är flickan som kallas Maryam i vårt arbete. De övriga tre bidrog även de med ovärderlig fakta som vi inte hade kunnat få av en socialarbetare. Kuratorn på skolan hjälpte oss att hitta eleverna. Enligt henne själv öppnade hon dörren från sitt kontor och frågade de fyra som råkade stå närmast.

Att träffa kvinnor i Hammarkullen var också bra, eftersom det blev en diskussion om föräldrarollen som vi inte fått av någon annan. Vi träffade dem genom kvinnoföreningen Stödnätet i Hammarkullen. Givetvis hade vi också gärna fört en liknande diskussion med män, men det var svårare för oss att få tag på en organisation som kunde hjälpa oss med en sådan träff. En sådan intervju kräver en tids samtal i förväg för att bygga upp förtroende och tyvärr hann vi inte med det i slutet av vårt arbete. Rasool Awla som vi träffade som representant för Män mot hedersförtryck pratade en del om mansrollen och vi tycker att det var viktigt att vi ändå fick med en man som kunde prata om ämnet.

I slutet av arbetets gång utkristalliserade det sig en publiceringsplan i tre delar. Efter att ha modifierat planen ett antal gånger kom vi fram till att första delen skulle handla om *tvånget* med vår skolundersökning i fokus. Andra delen skulle avhandla *trycket* som både ungdomar och föräldrar kan känna från både omgivningen, familjen och samhället. Här presenterar vi också statistiken om hur många Göteborgsungdomar som inte kan välja själva. Om del ett handlar om toppen av ett isberg, handlar del två om själva isberget. I del tre ville vi sedan gräva djupare, titta på lösningar och lagstiftning. Här lyfter vi också att frågan är aktuell just nu på året, strax före sommarlovet.

Vi hoppades in i det längsta att vi skulle få möjlighet att träffa en person som blivit utsatt för tvångsäktenskap. Tanken var att ha med den intervjun i del ett som ett case. Det hade varit bra för vårt arbete att ha en person och en berättelse att relatera till. Genom skyddsboendet Gryning fick vi kontakt med en tjej som precis lämnat boendet för att flytta till en egen lägenhet. Vi ringde och bestämde att vi skulle höras senare men efter det bröts kontakten. Kanske ändrade hon sig och ville inte prata med oss, kanske har det hänt något. Det fanns aldrig tid att försöka komma i kontakt med någon annan tjej. Det kan hända att vi försöker igen efter deadline.

Etiska överväganden

I början av arbetsprocessen hade vi en uttalad ambition att försöka skriva vårt arbete utan att använda begrepp som "heder" och "hederskultur", av två skäl.

Dels anser vi att begreppet "kultur" är problematiskt, då det är lätt att klistra en kultur på "dem där borta", men svårt att se mönster i vårt eget samhälle på samma sätt. Den etniskt svenska mannen som slår sin fru är en enstaka galning, medan kurden som gör samma sak gör det "på grund av sin kultur".

Dels tycker vi att det är ett stigmatiserande begrepp, som i våra ögon ofta används på ett vagt sätt, utan att precisera vad den konkreta handlingen faktiskt består i. På så sätt kan det i värsta fall bli synonymt med "invandrarproblem", inget vi i Sverige behöver försöka förstå eller bry oss om.

Därför ville vi vara så konkreta som möjligt, och berätta om vad det faktiskt handlar om: Ungdomar som tvingas till eller hotas av att tvingas till äktenskap mot sin vilja. Men det visade sig vara svårt, för att inte säga omöjligt. Hedersproblematik är en realitet, som dessutom är oerhört starkt förknippad med tvångsgifte. Att utesluta begreppet skulle ta tvångsäktenskap ur sitt sammanhang och den förståelse som vi velat bidra med skulle gå förlorad.

Dessutom har vi lärt oss att det faktiskt finns en viktig skillnad mellan förtryck och våld i nära relationer i individcenterade samhällen respektive familjecentrerade diton: Det kollektiva godkännandet av våld och förtryck.

En annan sak vi lärde oss tidigt i arbetet är att problematisera begreppen *tvång* och *äktenskap*. Många intervjuobjekt, framför allt från skolorna, har uttryckt att det är svårt att avgöra vad som är tvång. Om flickan säger att hon inte vill men ändå rättar sig efter familjen, är det tvång då? Så har många uttryckt sig. Att det skulle vara svårt att sätta gränsen för tvång kunde vi kanske ana i förväg. Men att så många skulle fråga vad vi menade med äktenskap var vi inte lika

förbereda på. En del pratade om trolovning som i realiteten är samma sak som äktenskap i vissa familjer. Ska det inte räknas som äktenskap, fast det bara har ett annat namn? Och menar vi gift enligt svensk lag eller andra lagar och traditioner? Vi har inte gjort skillnad på om äktenskap är giltiga enligt svensk lag eller inte. Vi anser att om en sjuttonårig tjej är gift enligt sin familjs lagar så är hon att betrakta som gift. Det hjälper henne knappast att hävda att äktenskapet inte är lagligt i Sverige. Däremot har vi inte tagit med förlovningar i vår undersökning. Tonårsförlovning är vanliga och vi tror att det hade givit oss en missvisande siffra över det vi egentligen vill komma åt. Det bör dock poängteras att vi inte har ställt frågan till rektorerna och kuratorerna på vilket sätt eleven gift sig. Vi har låtit det ligga hos den intervjuade att avgöra om man har uppfattat det som tvång och som ett äktenskap.

De etiska diskussionerna i vårt arbete har i övrigt i många fall handlat om anonymitet. Många i våra artiklar uttalar sig med fingerade namn. Varje sådant fall kräver noggranna överväganden om anonymitet och trovärdighet. I samtliga fall har vi ansett att källans vilja att vara anonym inte har påverkat trovärdigheten på ett sådant sätt att vi inte har kunnat acceptera det.

I några fall har vi dock diskuterat en eventuell namnpublicering med intervjupersonen. Catarina som är enhetschef för Grynings skyddsboende ville inte ha med sitt efternamn i texten. Vi kände instinktivt att det blir konstigt att bara benämna någon med förnamn i en intervju av det slaget. Hon var dock bestämd i sin uppfattning och menade att hon har en utsatt position och vill undvika uppmärksamhet, både för sin egen och de gömda ungdomarnas skull. Dessutom berättade hon att hon tidigare intervjuats i andra medier och då bara haft med sitt förnamn. Hon har inte heller med sitt fulla namn på Grynings hemsida. Vi tycker att Catarina är så viktig för vårt arbete att vi kan acceptera hennes krav. Diskussionen får givetvis också tas med ansvarig utgivare vid en eventuell publicering.

Kuratorn Gunilla som uttalar sig om elever hon möter som har snurrat in sig i lögner och dubbelliv ville också vara anonym. Under intervjun pratade vi bland annat om en del faktiska fall på hennes skola och hon berättade saker som gjorde att hon kanske inte skulle kunna framträda med namn utan att elever kände igen sig i hennes berättelser. Men när vi sedan skrev artikeln valde vi att inte ta med något exempel och vi anser att hon uttalar sig i ganska allmänna ordalag. Att en skolkurator stöter på ungdomar som ljuger för sina föräldrar känns som något ganska självklart. Det finns inte heller något i texten som hänger ut en enskild elev. Gunilla ville ändå inte ha sitt riktiga namn med i tidningen, trots att vi tog en extra diskussion med henne om det. Vi respekterade det, men om tiden hade tillåtit hade vi kanske valt att också träffa en kurator som kunde ställa upp med namn och bild, just därför att det är så få i vårt arbete som faktiskt gör det.

Att Maryam skulle förbli anonym var klart redan från början. Hennes identitet kan inte bli känd för hennes egen säkerhet. Av den anledningen måste även hennes kurator vara anonym och vi har inte heller skrivit något om var i Göteborg hon går i skolan. Vi vet vad hon heter egentligen och har ställt kontrollfrågor om hennes situation till kuratorn på skolan. Vi har ingen anledning att misstro Maryams berättelse och ser henne som en trovärdig källa.

Kvinnorna i Hammarkullen ville inte heller de vara med i artikeln med sina riktiga namn. Även om deras behov av anonymitet kan diskuteras så anser vi att de vågar tala öppet om ett känsligt ämne och vi ville inte riskera att de inte vågade berätta av rädsla för reaktioner bland omgivningen.

Även alla svar i vår undersökning måste vara aidentifierade. Några skolor undrade hur vi skulle använda statistiken och vi förklarade att vi inte tänkte bryta ner någon statistik på skol- eller stadsdelsnivå. Vi bifogar en lista över samtliga tillfrågade skolor (Bilaga 2) men redovisar inte vilka skolor som rapporterade om tvångsgifta elever. Att hålla skolorna anonyma är också viktigt för att de som svarat på vår enkät inte ska riskera att utsättas för repressalier eller frågor om hur de har agerat i de enskilda fallen. Vi har nämligen noga poängterat att uppgifterna som lämnas till undersökningen inte kommer att lämnas ut.

Utöver frågor om anonymitet har vårt arbete inneburit en del andra diskussioner om etik. Vi har pratat med väldigt många människor som beskriver problemet med tvångsäktenskap och hur det brukar gå till på väldigt liknande sätt. På så sätt har vi kunnat skapa en bild av problematiken. När vi sedan ska beskriva detta i text kan det lätt bli känsligt och utpekande att beskriva "hur det går till". Vi har låtit Nigar Ibrahim stå för en del av det berättandet (I artikeln om de 40 tjejerna på skyddsboendet). Det hon berättar där sammanfattar på ett bra sätt det vi har hört från många andra. Det finns alltså många fler än en källa till en sådan beskrivning. Likaså diskussionen om patriarkala strukturer som bland annat diskuteras i samma artikel är något som många har pratat med oss om.

Samma sak gäller att beskriva tvångsgifte som något som händer på sommarloven. Rasool Awla får berätta om det i del tre, men det är något som många källor har beskrivit för oss. Också kritiken mot att lagstiftning mot tvångsäktenskap dröjer är något vi har hört från väldigt många. Vi var nära att kalla den *Lagen som alla vill ha* därför att vi inte har träffat på någon i vårt arbete som inte har pratat om lagstiftningen som viktig. Vi kände dock att vi inte hade belägg för att hävda att alla vill ha lagen, trots att det är svårt att hitta motståndare även om man försöker. Problemet verkar snarast vara att allt tar så lång tid.

Arbetsfördelning

Hela detta examensarbete har arbetats fram av Sandra Stendahl och Martin Spaak tillsammans. Texterna har vi producerat ihop och det är omöjligt att säga vem som har bidragit med vad. I stort sett alla intervjuer har gjorts gemensamt. I slutarbetet har vi båda redigerat och skrivit denna metodrapport.

Tack

Det finns väldigt många människor som har hjälpt oss och bidragit till detta examensarbete, inte minst alla öppenhetiga intervjupersoner som framträder i texterna.

Tack också till vår handledare Maria Edström för inspiration och vägledning. Detsamma har vi också fått av Sarah Ny-
lund och Niklas Orrenius på Sydsvenskan, stort tack!

Några andra som hjälpt oss på ett fint sätt är Hannes Jacobsson och Ulrika Andersson på JMG, Per-Erik Jalava på Ungdomsstyrelsen, Inger Westerlund på Gryning, Päivi Huhtala, föreningssamordnare i Hammarkullen, Stödnätet i Hammarkullen, Lasse Fryk, Christian Andersson och Hammarkullengänget.

Källhänvisningar

Skriftliga källor

Ej citerade:

Baladiz, Dilek (2009) *I Hederns skugga – de unga männens perspektiv* Gothia Förlag

Orrenius, Niklas (Sydsvenskan 091113) *Svårt hindra att barn gifts bort*

Orrenius, Niklas, (Sydsvenskan 091113) *Tvångsgifte förekommer överallt*

Orrenius, Niklas, (Sydsvenskan 091113) *Fyra röster om tvångsgifte*

Orrenius, Niklas, (Sydsvenskan 091114) *Fatma fick kämpa ensam*

Orrenius, Niklas, (Sydsvenskan 091115) *Räddade flicka från tvångsgifte - lever nu under hot*

Schlytter, Astrid (2004) *Rätten att själv få välja* Studentlitteratur

Skolverket, Rapport 309 (2008) *Rätten till utbildning – om elever som inte går i skolan.*

Stadsrevisionens rapport *Göteborgs stads ansvar för barn som sänts till föräldrarnas ursprungsländer.* (Mars 2006)

Thunander, Tina (2007) *Barnbrudar – i nöd och olust* Leopard Förlag

Citerade/hänvisade:

Ungdomsstyrelsen (2009) *Gift mot sin vilja.*

Männikohandel och barnäktenskap – ett straffrättsligt skydd. SOU 2008:41

Länsstyrelsen i Västra Götalands remissvar på SOU 2008:41.

Regeringens proposition 2009/10:152, sid. 8.

"Ingen ska tvingas till äktenskap", debattartikel av Nyamko Sabuni i SvD, 081107.

Muntliga källor

Ej citerade:

Kuratorer och rektorer på samtliga högstadie- och gymnasieskolor i Göteborg, 100330-100517

Niklas Orrenius, reporter på Sydsvenskan.

Telefon: 040 - 28 12 00 (Sydsvenskans växel) Intervjuad: 100311

Siv-Britt Björktomta, doktorand vid Institutionen för socialt arbete GU:

Telefon: 031 - 786 63 80 Kontaktad: 100325

Jenny Malmqvist, departementssekreterare på UD.

Telefon: 08 - 405 22 24 Intervjuad: 100325

Lisa Modée, departementssekreterare på Integrations- och jämställdhetsdepartementet.

Telefon: 08 - 405 16 94 Kontaktad: 100414 och löpande. Intervjuad: 100506

Anette Larsson, Länsstyrelsen i Västra Götaland (Handlägger dispensärenden)

Telefon: 031 - 60 51 65 Kontaktad: 100414

Annika Hermansson, inspektör på Lokala personsäkerhetsenheten Göteborgspolisen.

Telefon: 114 14 (Inget direktnummer) Intervjuad: 100420

Annette Olsson, vice chefsåklagare Göteborgs tingsrätt.

Telefon: 031 - 701 10 00 (Växel) Intervjuad: 100420

Sara Mühling, Rädda Barnen, projektledare *Det handlar om kärlek*

Telefon: 08-698 67 48. Intervjuad: 100420

Inger Westerlund, statistikbehjälplig på Gryning.

Telefon: 0702 - 443333 Kontaktad: 100421

Ola Hägg, länsstyrelsen i Stockholms län, projektledare för Hedershuset i Stockholm

Telefon: 08 - 785 41 78 Intervjuad: 100422

Per-Erik Jalava, Ungdomsstyrelsen, statistikansvarig för *Gift mot sin vilja*.

Telefon: 08 - 566 219 72 Kontaktad: 100423 och löpande.

Cecilia Naurcler, presschef BRIS

Telefon: 08-598 888 30 Intervjuad: 100423

Anonym medarbetare på telefonjouren Terrafem.

Intervjuad: 100423

Anonym medarbetare på ett skyddat boende i Göteborgsområdet som tar emot akuta fall med allvarliga säkerhetsproblem. Intervjuad: 100423

Anonym kurator på gymnasieskola

Intervjuad: 100427

Anonym kurator på högstadieskola

Intervjuad: 100429

Tre anonyma elever på en högstadieskola

Intervjuade: 100429

Lasse Johansson, kurator på Gryning.

Telefon: 0702 - 97 76 14 Intervjuad: 100504

Henrik Gustafsson, Samhällsanalys och statistik, Göteborgs stad.

Telefon: 031 - 36 80 429. Kontaktad: 100505

Deepati Forsberg, jämställdhetshandläggare på Länsstyrelsen i Västra Götaland.
Telefon: 031 - 60 51 29. Intervjuad: 100507

Luciano Astudillo (S), riksdagsledamot, integrationspolitisk talesman
Telefon: 070-202 69 56. Intervjuad: 100507

Citerade:

Ann Lundgren, ansvarigt kommunalråd i skolfrågor.
Telefon: 0736 - 65 20 11 Intervjuad: 100512

"En av kuratorerna i undersökningen", anonym kurator på skola.
Intervjuad: 100505

Catarina, enhetschef för Grynings skyddsboende.
Intervjuad: 100421

Nigar Ibrahim, verksamhetschef Sharaf Hjältar Göteborg. (Under tiden för vårt examensarbete avgick Nigar Ibrahim som verksamhetschef.)
Telefon: 0739 - 50 22 59 Intervjuad: 100318

Ett antal kuratorer och rektorer från undersökningen. (Citatrutan)
Kontaktade: 100330 - 100517

Astrid Schlytter, docent i rättssociologi, Stockholms universitet.
Telefon: 08 - 674 73 58 Intervjuad: 100504

"Maryam"
Intervjuad: 100429

"Gunilla", anonym kurator på gymnasieskola.
Intervjuad: 100427

"Meliha", "Irma", "Maria" och "Alisha", Hammarkullen.
Intervjuade: 100506

Rasool Awla, nätverket Män mot hedersrelaterat förtryck.
Telefon: 0736 - 14 34 01 Intervjuad: 100504

Mikael Thörn, inspektör på Socialstyrelsen Region Sydväst.
Telefon: 0752 - 474167 Intervjuad: 100512

Monika Nebelius, rådmann vid Malmö tingsrätt och sekreterare i utredningen *"Människohandel och barnäktenskap - ett förstärkt straffrättsligt skydd"*, SOU 2008:41.
Telefon: 070 - 350 34 66 Intervjuad: 100415

Anonym socialsekreterare på socialkontoret i Hjällbo.
Intervjuad: 100312

Tillstånd att använda bilder

I vårt arbete ingår ett fotografi. Det har vi fått låna av en vän till Sandra, fotografen Christian Andersson.

De bilder som ligger till grund för silhuetterna i vår första artikel är hämtade från Clker.com, en gratissajt för clip art-bilder. Illustratörens namn är Mohamed Ibrahim.

Omslagsbilden, som även återfinns på sidan 11, har Martin Spaak ritat.

Bilagor

Bilaga 1: Frågeformulär för enkätundersökningen.

Hej, jag heter X och jag ringer från journalisthögskolan här i Göteborg. Jag har några frågor som jag hoppas du kan hjälpa mig med. Har du tid några minuter?

Vi ringer runt till alla skolor i Göteborg och gör en enkätundersökning där vi frågar om det här med unga som gifter sig och tvångsäktenskap. Vi försöker få en uppfattning om hur vanligt det är att ni i skolan stöter på det här.

Är detta något du kommit i kontakt med på skolan? (Vi är alltså ute efter antal, inte namn eller att peka ut enskilda fall)

Jag undrar om året 2009, alltså förra vårterminen, sommarlovet och höstterminen. Försök vara noga med att svara för just denna tidsperioden, och inte i genomsnitt eller övergripande.

1. Hur många fall känner du till där någon elev gift sig på din skola under terminen eller lov?
 2. Var giftermålet frivilligt från elevens sida?
 3. Hur gammal var eleven?
 4. Var det en tjej eller kille?
 5. Vad hade eleven för kulturell bakgrund?
 6. Hur fick du reda på det?
 7. Gick eleven kvar i skolan efter giftermålet?
 8. Tror du det finns elever på din skola som gift sig mot sin vilja utan att du vet om det?
 9. Så för att sammanfatta...
 10. Kan vi citera dig (anonymt) i ditt arbete?
 11. Kan vi kontakta dig igen längre fram i arbetet?
- + Berätta om eventuell publicering.

Bilaga 2: Förteckning över de skolor som ingår i undersökningen.

1. Fenestra St. Jörgen
2. Guldhedsskolan
3. Göteborgs Högre Samskola (Högstadium)
4. Montessori Centrum
5. Vasaskolan
6. Internationella skolan i Göteborgsregionen
7. Nordhemsskolan
8. Hovåsskolan
9. Fiskebäcksskolan
10. Fjällskolan
11. Montessoriskolan Skäret
12. Tyska Skolan
13. Torslandaskolan
14. Styrös skolan
15. Svartedalsskolan
16. Centrina
17. The English School in Gothenburg
18. Sverige-Finska Skolan
19. Glöstrupsskolan
20. Nordlyckeskolan
21. Sjumilaskolan
22. Brandströmska Skolan, Backa
23. Skälltorpsskolan
24. Waldorfskolan Grenkvist
25. Buråsskolan
26. Majornaskolan
27. Ebba Petterssons grundskola
28. Frölundaskolan
29. Trulsegårdsskolan
30. Tynneredsskolan
31. Freinetskolan Bild & Form
32. Sannaskolan
33. Flatåsskolan
34. Nya Påvelundsskolan
35. Nygårdsskolan
36. Ryaskolan
37. Franska Skolan
38. Bräckeskolan
39. Bergsjöskolan
40. Toleredsskolan
41. Brunnsboskolan
42. Klarebergsskolan
43. Kärraskolan
44. Karl Johanskolan
45. Herrgårdsskolan
46. Drakbergsskolan
47. Rambergsskolan
48. Önneredsskolan
49. Vittra vid Kronhusparken
50. Kastanjeskolan
51. Grevegårdsskolan
52. Donnergymnasiet
53. GTI:s gymnasieskola
54. Ingrid Segerstedts gymnasium
55. LM Engströms gymnasium
56. Göteborgs Tekniska Gymnasium
57. Aspero Idrottsgymnasium
58. Aniara-gymnasiet
59. Burgårdens Utbildningscentrum
60. Bräcke gymnasiet
61. Göteborgs Praktiska Gymnasium
62. International IT-college of Sweden

63. Katrinelundsgymnasiet
64. Cybergymnasiet
65. NTI-gymnasiet Datorteknik
66. NTI-gymnasiet Media
67. Plusgymnasiet
68. Studieförberedande, Kortedala
69. Munkebäcksgymnasiet
70. Yrkestekniskt centrum
71. Internationella skolan i Gårdsten
72. Kristinaskolan
73. Schillerska gymnasiet
74. Resursskola (Lärjedalen)
75. Kunskapsgymnasiet
76. Gamlestadsskolan
77. Rudolf Steinerskolan
78. Waldorfgymnasiet
79. Ester Moseasons gymnasium
80. MoveIT-gymnasiet, Långedrag
81. Bergums skola
82. Utmarksskolan
83. Änglagårdsskolan
84. Sandeklevsskolan
85. Montessoriskolan Casa
86. Vittra i Vasastan
87. Realgymnasiet
88. Kärralundsskolan
89. Nytorpsskolan
90. SKF Tekniska Gymnasium
91. Kålltorpskolan
92. Torpaskolan
93. Polhemsgymnasiet
94. Introduktionsskolans grundskola
95. Portalens gymnasium
96. Yrkesförberedande centrum
97. Frölundagymnasiet
98. Motorbranschens tekniska gymnasium
99. Martinaskolan
100. Katolska skolan av Notre Dame
101. Nya Lundenskolan
102. Angeredsgymnasiet
103. Böskolans friskola
104. Ånäskolan
105. Hammarkullskolan
106. MoveIT-gymnasiet Gamlestan
107. MoveIT-gymnasiet Torslanda
108. Lövgärdesskolan
109. Assaredsskolan
110. IT-gymnasiet i Göteborg
111. Framtidsgymnasiet
112. Hjällboskolan
113. Jensen Gymnasium
114. Lindåsskolan
115. Kitas Gymnasium
116. Fenestra Centrum
117. Göteborgs Högre Samskola (Gymnasium)
118. Brandströmska Skolan, Nylöse
119. IHGR International High School
120. Römosseskolan
121. Sigrid Rudebecks Gymnasium

Bilaga 3: Göteborgsstatistik från Ungdomsstyrelsen

Statistik för Göteborg

Gruppen som har svarat att de inte får gifta sig med vem de vill eller som har någon form av begränsning är så pass liten att man får vara försiktig med att göra ytterligare nedbrytningar. Enkäten har ett högt bortfall (cirka 50 %, se sid 151, Gift mot sin vilja) och sedan är det så att det måste betraktas som svårt att få in svar från en grupp som har begränsningar från sin familj, vilket gör att bortfallet i denna grupp är extra högt. Det som ändå är väldigt säkert är den stora gruppen som får gifta sig med vem de vill (97 %).

Får du gifta dig med vem du vill och vem väljer din partner?

Precis som på riksnivå så visar statistiken för Göteborg att nästan alla unga mellan 16 – 25 år har svarat att de får gifta sig med vem de vill och att de själva väljer sin partner (97 procent). Cirka 3 procent har någon form av begränsning i sitt val av partner.

Får de unga gifta sig med vem de vill eller har de begränsningar i detta val.

Andel i procent - Göteborg

	Totalt Göteborg
Får du gifta dig med vem du vill?	
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	97 %
Ja, men endast om personen har samma bakgrund som min familj, när det gäller t ex religion eller etnisk bakgrund	1,4 %
Nej, Jag får inte gifta mig med vem jag vill	1,6 %
Vem väljer din partner?	
Jag själv	97,2%
Jag själv, men mina föräldrar måste först acceptera personen	1,6 %
Mina föräldrar väljer en partner men jag får säga vad jag tycker om personen	1,1 %

Av de som har svarat att de inte får gifta sig med vem de vill eller som har någon form av begränsning i sitt val (sammanslagt 3 procent) så är det 1 procent som varit orolig för att inte själv få bestämma vem man ska få gifta sig med.

Får du gifta dig med vem du vill?

	Ja, men endast*	Nej
Har du under senaste tiden känt dig orolig för att inte själv få välja vem du ska gifta dig med?		
Då och då	1%	
Nej, aldrig	0,5%	1,6%

*om personen har samma bakgrund som min familj.

